

Posudek školitele  
na diplomovou práci  
Klárý Povejšilové

**Die Darstellung der Mutterfiguren am Beispiel ausgewählter Prosawerke  
von Elfriede Jelinek**

Praha: FF UK, 2010, 65 s.

Tématem předkládané diplomové práce je rozbor postav matek ve druhém a třetím dílu volné románové trilogie Elfriede Jelinek *Die Ausgesperrten* (1980) a *Die Klavierspielerin* (1983) – první část *Die Liebhaberinnen* je z roku 1975 - , kterými se autorka etablovala v rakouské literatuře jako jedna z jejích nejvýraznějších a světově nejproslulejších postav druhé poloviny 20. století. Její dílo od počátku vyvolávalo vášnivé reakce v řadách literární kritiky i ve čtenářské obci především svou ostrou kritikou rakouských poměrů a nemilosrdným útokem na společenská a historická tabuizovaná témata.

Předkládaná diplomová práce je monografií k dílčímu tématu: literárnímu zpracování negativní role ženy a matky (možná lépe v obráceném pořadí) ve vybraných románech Elfriede Jelinek. Klade si otázku, v čem spočívá autorčino negativistické vymezení role ženy a matky, a pokouší se na ni odpovědět vymezením metodologického přístupu v analýze těchto postav. Tím je propojení feministického diskursu (v tomto konkrétním případě významná genderová studie Judith Butlerové *Gender Trouble* z roku 1990), vstupujícího do literatury právě v průběhu sedmdesátých let a všímajícího si v německé jazykové oblasti především díla pojednávané autorky, a sociálně kulturního a historického rozboru společenské situace v Rakousku 50. a 70. let minulého století, v nichž se děj obou románů odehrává (Erich Bodzenta: *Die österreichische Gesellschaft*, 1972 v obecnější rovině a Heidi Strobel: *Gewalt von Jugendlichen als Symptom gesellschaftlicher Krisen*, 1998, která se věnuje mj. rozboru románu *Die Ausgesperrten* v konkrétní rovině). Feministický diskurs původně vycházel z postulátu, že pro osvobození ženy z patriarchálních nedůstojných vztahů je nutné spojit intimní sféru jejího života se sférou politicky veřejnou, čímž mínil situaci, kdy se soukromý život ženy, její rodinný život a pracovní vztahy stává tématem veřejné diskuse. Předpokládal, že se žena ze svého postavení dokáže osvobodit, pokud se bude veřejně angažovat a o svých problémech diskutovat a na ně ve spojení s ostatními ženami i důrazně upozorňovat. Z původně ryze rebelující alternativní skupiny sedmdesátých let, atakující neuspokojivé politické uspořádání společnosti se postupem doby vyvinulo hnutí s pronikavými průniky do oblasti sociologické, filozofické a historické, které je dnes nedílnou součástí literární historie i teorie. Elfriede Jelinek už od počátku feministického diskursu nabízela pohledy na ženu, které byly v rozporu s proklamovanými postuláty – ukazovala ji nejen jako nesvéprávnou oběť jí nezaviněného postavení v patriarchální společnosti, ale jako její zmanipulovanou integrální součást. Není schopna, často ani ochotna z ní vystoupit, natož proti ní revoltovat. Jelinek tedy v románech napadá společnost, která ženy ponižuje, ale zároveň boří i mýty a utopie o ženách jako důsledných obětech společenských pořádků. Důsledně přitom vychází z politicky konstruované genderové identity a z jejího sociálního, kulturního i jazykového zázemí (v práci na s. 25). To je i výchozí pozice diplomantky, která analýzu rozšířila i na specifiku jazyka Elfriede Jelinek.

Celá práce je vhodně strukturována, diplomantka nikde neodbíhá od vymezeného tématu, vzhledem k obecné znalosti nezařadila ani biografickou kapitolu o autorce, která bývá v podobných pracích příležitostí k rozšíření práce o informace a souvislosti s vlastním tématem příliš nesouvisejícími. Plně se věnuje tématu, které zprvu vymezuje krátkou

kapitolkou o obraze tzv. ideální matky, jak se etabloval v jednotlivých historických epochách, ve vzájemném vztahu mateřského ideálu jako převládajícího historického klišé a konkrétními postavami matek Elfriede Jelinek, charakterizovanými v sociologické a dobově historické rovině. Ty pak sleduje v jednotlivých kapitolách (*Mutterrolle/Frauenrolle, Opferdarstellung, Motiv des Schmutzes, Beziehung zu den Kindern, Motiv der Grenze*), přičemž vychází z dobové společenské podmíněnosti a tradice, ze sociologického modelu ženské role, který v současnosti vytlačuje překonaný model biologický, z diskutované role ženy jako oběti, z metafor špíny a nečistoty pro zachycení nižších sociálních vrstev a špatných charakterových vlastností i z role matky jako negativního původce narušeného psychického vývoje dětí, které v obou románech nabývá tragického rozměru (vyvraždění vlastní rodiny v *Die Ausgesperrten* a sebeztrouky v *Die Klavierspielerin*). Diplomantka analyzovala postavy matek v obou románech ze všech možných aspektů, přičemž neopomněla ani aspekt jazykový, který je pro představitele rakouské literatury po celé 20. století klíčový. Práce je navíc napsána skvělou němčinou a doplněna nejsoučasnější sekundární literaturou k tématu, k čemuž jistě nemalou měrou přispěl i několikaměsíční pobyt ve Vídni, kde k práci vyhledávala materiál a kde i konzultovala.

Jako školitel konstatuji, že diplomová práce je velmi zdařilá a bez jakýchkoli námitek ji **doporučuji** k obhajobě.

V Praze 27.01.2011

Doc. PhDr. Milan Tvrđík, CSc.